

**Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej (dawniej
Ropica Ruska).**

Program prac konserwatorskich

Opracował : mgr Marek Sawicki

Kraków, listopad 2015 r.

SPIS TREŚCI

Spis treści	1
Karta tytułowa obiektu	2
Opis cmentarza	3
Stan zachowania	5
Wnioski i założenia konserwatorskie	6
Postępowanie konserwatorskie	8
Fotografie	11

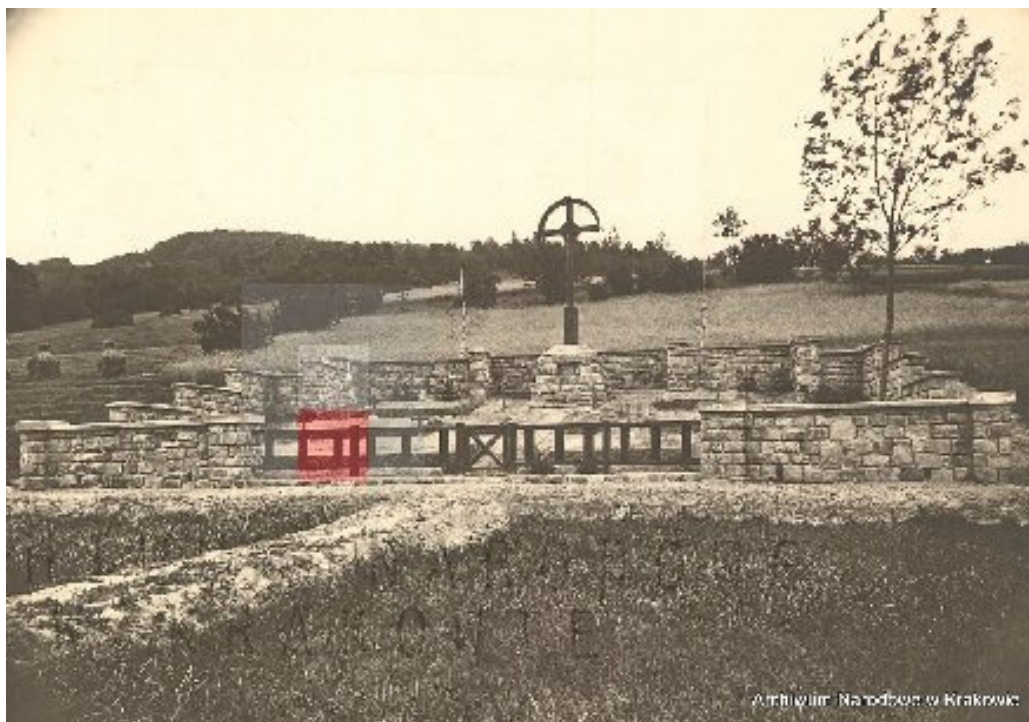
KARTA TYTUŁOWA OBIEKTU

Nazwa obiektu :	Cmentarz z I wojny światowej Nr 67.
Lokalizacja :	Ropica Górna (dawniej Ropica Ruska) na stoku przy drodze Ropica – Bartne.
Czas powstania:	1915 r.
Autor:	Hans Mayr- zbudowany przez Oddział Grobów Wojennych C. i K. Komendantury Wojskowej w Krakowie.
Wpis do rejestru zabytków:	A- 566 z dn. 29. 06. 1988 r.
Właściciel:	Skarb Państwa
Opracowanie programu prac konserwatorskich	Marek Sawicki, ul. Studencka 7a/6, 31-116 Kraków. tel. (0-12) 423 06 34. + 48 606 169 889 e- mail: konsaw@poczta.onet.pl

OPIS CMENTARZA

Cmentarz wojenny Nr 67 w Ropicy Górnej dawniej Ropica Ruska z czasów I wojny światowej, zbudowany został przez Oddział Grobów Wojennych C. i K. Komendantury Wojskowej w Krakowie według projektu Hansa Mayra. Usytuowany na zboczu, na skraju łąki w pobliżu drogi Ropica- Bartnej. Wzniesiony jest na planie prostokąta w osi płn. - płd. rozszerzonego od zachodu prostokątnym występem. Obiekt otoczony jest z trzech stron murem pełnym wykonanym z regularnie opracowanych bloków piaskowcowych. Boczne mury stopniami pną się po zboczu. Od frontu zamknięty odcinkiem drewnianego ogrodzenia przylegającego do murowanych słupów. Pośrodku parkanu znajduje się furtka. Mur i słupy nakryte są betonowymi płytami znacznie wystającymi przed lico ścian.

Na osi cmentarza, w tylnej jego części, znacznie wysuniętej, na postumencie umieszczono murowany cokół pomnikowy na którym był kiedyś duży drewniany krzyż typu łacińskiego (obecnie zastąpiony niskim betonowym). Prostokątne ściany pomnika nieznacznie zwężają się ku górze i są nakryte namiotowo. Na ścianie frontalnej płycina. Groby rozmieszczone symetrycznie, z niskimi żeliwnymi krzyżami z datą. Krzyże zamontowane na betonowych, prostopadłościennych cokołach. Od frontu rząd grobów ze stelami zakończonymi dwuspadowo. Jeden nagrobek wyróżnia się, jest to mogiła czeskiego żołnierza, któremu rodzina postawiła nowy pomnik w kształcie betonowego obelisku z imieniem nazwiskiem i fotografią żołnierza. Nagrobek ten zwieńczony jest stalowym krzyżem, na szczycie którego umieszczono żołnierską czapkę wykonaną z metalu.

A. Fotografia archiwalna- Narodowe Archiwum Państwowe w Krakowie.

B. Fotografia współczesna – 2015 r.

STAN ZACHOWANIA

Cmentarz zachowany w całości bez większych przekształceń co wynika z opisów zawartych w opracowaniu historyczno- odtworzeniowym J. P. Drogomira. Stan cmentarza można uznać za średni. Obecnie układ grobów jest nieczytelny. Część krzyży po pracach naprawczych wykonanych w latach 90 XX wieku nie powróciła na swoje dawne miejsce. Kamienny mur poza powierzchniowymi zabrudzeniami, zaciekami i koloniami mchów jest zachowany w całości. Jedynie lokalnie zauważono niewielkie osłabione struktury powierzchniowe, osypywanie piaskowca. Gdzieś doszło do uszkodzenia nakryw w postaci utracenia. W wielu miejscach wykruszoną spoinę wypełniono mocnym szarym cementem.

W najgorszym stanie jest drewniane ogrodzenie frontalne. Zachowały się jedynie jego fragmenty mocno zbutwiałe. Ten fragment ogrodzenia pochodzi również z ostatnich prac remontowych.

Nie został on wykonany wg. starego wzoru.

W najgorszym stanie jest centralny obiekt czyli kamienny pomnik- cokół. Przez lata w

otworze po krzyżu rosło drzewo które rozsadziło strukturę muru. Powstałe szerokie szczeliny wypełniono cementem który w wielu miejscach zdołał się wykruszyć otwierając ponownie szczeliny i pęknięcia muru.

Zniszczeń dopełnia współczesny betonowy krzyż.

Żeliwne krzyże na grobach uległy skorodowaniu. Brakuje jednego z nich. Cokoły są w większości wymienione na nowe których wygląd znacznie odbiega od starych wzorów.

Natomiast, te które się zachowały z czasów budowy cmentarza, rozsypują się.

W nieco lepszym stanie są betonowe stele, które uległy jedynie przechyleniu i są mocno zabrudzone.

Projekt cmentarza nie uwzględniał takiego nasadzenia drzew jakie rosną obecnie, powodując znaczne zaburzenie pierwotnego wyglądu.

WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Należy dołożyć wszelkich starań, aby przywrócić wygląd cmentarza z czasu jego powstania. Prace przy mogiłach i krzyżach (drewnianym i żeliwnych) należy poprzedzić analizą materiałów archiwalnych, dokumentacji historyczno-odtworzeniowej opracowanej przez Jerzego J. P. Drogomira pt. *„Cmentarz wojenny Nr 67 ROPICA RUSKA. Dokumentacja historyczno-odtworzeniowa. Słupsk, listopad-grudzień 2012 r.”* Wszystkie działania przy cmentarzu muszą posiadać stosowne zezwolenia wydane przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, Delegatura w Nowym Sączu.

Z pierwotnego założenia bez zmian zachował się obrys murów. Natomiast urządzenie wnętrza zostało w niewielkim stopniu zmienione. Zmiany dotyczyć będą ustawienia krzyży, przywrócenia alejek i rekonstrukcję krzyża centralnego. Z dokumentacji J. Drogomira wynika, że przesunięto krzyże na poszczególnych mogiłach.

Przed rozpoczęciem prac konieczne należy zlikwidować roślinność rosnącą tuż za ogrodzeniem. Pozostałości po wyciętej roślinności należy zabezpieczyć chemicznie przed odrostem. Należy także przeprowadzić zabiegi pielęgnacyjne przy koronach drzew z cmentarza. Wskazane jest wycięcie dwóch świerków z części frontowej tj. płn. rosnących tuż przy drewnianym ogrodzeniu. W ten sposób odsłoniłoby się widok na cmentarz od strony drogi a układ pozostawionych drzew zyskałby na symetrii

Konieczny jest przegląd stanu zdrowotnego pozostałych drzew dokonany przez leśnika – dendrologa. Od jego opinii uzależnia się dalsze postępowanie z drzewami. Prace pielęgnacyjne należy zlecić firmie specjalistycznej po uzyskaniu stosownych zezwoleń. Wszystkie elementy kamienne takie jak mury ogrodzeniowe i cokół pod krzyż centralny należy poddać oczyszczeniu. Prace czyszczące powinny być poprzedzone zabezpieczeniem osypujących się partii kamienia.

Wszystkie cementowe spoiny nowe i rozkruszone muszą zostać usunięte przez wykucie. Mur proponuje się oczyścić metodą strumieniowo- ścierną przy użyciu piasku kwarcowego. Miejsca zespolone trwale z patyną można doczyścić działaniami chemicznymi wspomaganymi ręcznie.

Po oczyszczeniu należy usunąć pozostałości pyłu piaskowego przez przedmuchiwanie sprężonym powietrzem lub spłukanie wodą.

Ważne, aby po oczyszczeniu sprawdzić czy obiekty kamienne są spękane jeśli tak, ocenić skalę uszkodzenia. Uwaga ta dotyczy głównie cokołu spod krzyża centralnego, który częściowo się rozsypuje. Zachodzi konieczność częściowej rozbiórki i ponownego wymurowania cokołu. Za takim radykalnym rozwiązaniem przemawia fakt, że cokół musi utrzymać duży, ciężki drewniany krzyż w nim osadzony.

Należy również zabezpieczyć i uzupełnić ubytki w betonowych nakrywach murów.

Stan zachowania oryginalnych cokołów jest katastrofalny. Skala zniszczenia jest tak duża, że wyklucza możliwość naprawy. Natomiast, w większości przypadków krzyże osadzone są w nowych cokołach pochodzących z czasu remontu cmentarza tj. lat 90 XX w. Na czas konserwacji wskazane jest wymontowanie krzyży z cokołów. Demontażu należy dokonać przy zachowaniu szczególnej ostrożności.

Samodzielne krzyże żeliwne będzie można poddać solidnej konserwacji w warunkach warsztatowych. Prace konserwatorskie przy krzyżach polegać będą na oczyszczeniu z nawarstwień farb i produktów korozji; najlepiej czyścić je

metodą strumieniowo ścierną przy użyciu śrutu metalowego (tzw. śrutowanie). Nie zaleca się stosowania czyszczenia piaskiem.

Trwałość działań zapewni skuteczne zabezpieczenie antykorozyjne. Najlepszym rozwiązaniem będzie zastosowanie metody ocynkowania natryskowego (nie stosować metody ocynkowania ogniowego). Koniecznie należy nałożyć podkładową farbę antykorozyjną a następnie warstwę farby nawierzchniowej i końcowego lakieru.

Każda warstwa powinna być nakładana pojedynczo po utwardzeniu poprzedniej (nie stosować farb i środków firmowych o właściwościach zabezpieczających i wykańczających wchodzących w skład jednej warstwy tzw. 3 w 1).

Duży drewniany krzyż centralny proponuje się wykonać zgodnie z rysunkiem zamieszczonym w dokumentacji odtworzeniowej J. P. Drogomira.

Dopuszcza się jedynie nowe rozwiązanie umocowania krzyża w cokole uzgodnione z inż. konstruktorem najlepiej jeszcze przed rozpoczęciem remontu a następnie zatwierdzeniem z WUOZ. Wszystkie nadziemne widoczne części krzyża wraz z elementami mocowania muszą powtórzyć wygląd historyczny. Drewno powinno zostać zabezpieczone takimi środkami, które maksymalnie opóźnią wystąpienie korozji biologicznej. Proponuje się zastosować środki szeroko dostępne na rynku przeznaczone do tego typu ochrony.

Układ mogił i alejek rozmieszczenie krzyży należy odtworzyć zgodnie z archiwalnym planem i dokumentacją historyczno- odtworzeniową. Alejki wysypać tłucznem kamiennym- piaskowcowym o granulacji ok. od 2- 3 cm.

Krzyż z czapką należy pozostawić ze względów już historycznych i jako ciekawostkę wymienianą w różnych opisach. Ten dodatek stał się cechą charakterystyczną i rozpoznawczą tego cmentarza.

Proponuje się posadzenie dwóch brzoź przy krzyżu centralnym zgodnie z projektem.

POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

I. Prace wstępne.

1. Zapoznanie się z materiałami historycznymi- planami, projektami, opisami, fotografiami i z dokumentacją historyczno- odtworzeniową.
2. Wycięcie i zniszczenie krzewów samosiejek rosnących tuż przy ogrodzeniu z użyciem herbicydów np. *Roundup Energy 450 SL*, *Roundup 360 SL*, *Glyphos 360 SL*. Zabieg powtórzyć nawet 3 razy. Stosować zgodnie z wskazaniami

producenta
i zachowaniem środków ostrożności.

3. Poddanie zabiegom pielęgnacyjnym drzew rosnących na cmentarzu zgodnie ze wskazaniami dendrologa. Prace należy zlecić firmie specjalistycznej z uprawnieniami po uzyskaniu stosownych zezwoleń.
4. Wycięcie dwóch świerków rosnących przy ogrodzeniu po uzyskaniu stosownych zezwoleń.

II. Kamienne ogrodzenie i cokół pomnikowy krzyża.

1. Oczyszczenie muru z nawarstwień:
 - usunięcie mchów i porostów przez zeskrobanie szpachlami,
 - wykucie wszystkich spoin cementowych pochodzących z ostatnich prac naprawczych i rozkruszonych,
 - lokalne zabezpieczenie osypującej się powierzchni kamienia preparatem wzmacniającym np. *SARSIL W- Zakład Chemiczny „Silikony Polskie”*, *KSE 100 / 300 / 300- firmy Remmers*.
 - czyszczenie powierzchni muru metodą strumieniowo- ścierną przy użyciu ścierniwa piaskowego,
 - wydmuchanie lub spłukanie pozostałości po czyszczeniu.
2. Demontaż (częściowy) rozpadającego się cokołu spod krzyża centralnego.
 - inwentaryzacja ułożenia kamieni,
 - wykucie spoin,
 - rozbiórka luźnych kamieni,
 - oczyszczenie z zapraw cementowych,
3. Ponowne wymurowanie cokołu zgodnie z inwentaryzacją i projektem architektoniczno- konstrukcyjnym uwzględnieniem mocowania krzyża zatwierdzonym przez WUOZ Delegatura w Nowym Saczu.
4. Oczyszczenie powierzchni cokołu- metoda jw. przy murze.
5. Wykonanie spoinowania zaprawą cementowo- wapienno- - piaskową.
6. Uzupełnienie małych ubytków kamienia kitem mineralnym np. *Restauriermörtel firmy Remmers*, „Złoty Wiek” firmy Atlas.
7. Naprawa nakryw betonowych przy użyciu zapraw cementowo- piaskowych.
8. Dezynfekcja muru i cokołu preparatem bakterio- grzybo- glonobójczym np. firmy Remmers *Impragnierung BFA* nanoszonym pędzlem lub natryskiem.

III. Krzyż centralny, ogrodzenie frontowe i bramka.

1. Wykonanie nowego krzyża, ogrodzenia i bramki zgodnie z rysunkiem J. P. Drogomira zamieszczonym w opracowaniu historyczno- odtworzeniowym.
2. Wykonanie projektu konstrukcyjnego sposobu montażu krzyża centralnego z uzgodnieniem z WUOZ.
3. Zabezpieczenie drewna krzyża i bramki przeciwko korozji biologicznej preparatami płynnymi dostępnymi w szerokim asortymencie na rynku, np. (*Pilmas Drew-Miedź, Impregnat do drewna Sadolin Garden, FOBOS NW, Lazura ochronna HK-Lasur firmy Remmers*).

IV. Krzyże nagrobne.

1. Demontaż krzyży metalowych z cokołów.
2. Usuwanie nawarstwień lakierów i korozji metodą strumieniowo ścierną przez śrutowanie.
3. Doczyszczanie mechaniczne szczotkami metalowymi.
4. Fosforanowanie oczyszczonego żeliwa.
5. Zabezpieczenie antykorozyjne krzyży żeliwnych:
 - ocynkowanie natryskowe (nie ogniowe),
 - nałożenie farby antykorozyjnej podkładowej,
 - nałożenie farby nawierzchniowej.
6. Rekonstrukcja brakującego krzyża i cokołów zgodnie z zachowanym wzorem kształtem i obróbką powierzchni (ze względu na konieczność umieszczenia na cokołach tablic nagrobnych, powinny one mieć wysokość ponad poziomem gruntu przynajmniej 40 cm. uwaga wg. opracowania historyczno- odtworzeniowego J. P. Drogomira. powtórzenie wymiarów).

V. Odtworzenie wnętrza cmentarza.

1. Wyznaczenie lokalizacji grobów wg. dokumentacji historyczno- odtworzeniowej.
2. Zaznaczenie grobów przez ułożenie krawężników z luźnych kamieni piaskowcowych.
3. Zaznaczenie alejki głównej przez ułożenie luźnymi kamieniami i obsianie trawą. Dopuszcza się wysypanie alejki tłuczniem z kamienia piaskowcowego o granulacji od 2 do 3 cm.

Fot. 1. **Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.**
 Ujęcie całościowe cmentarza od str. płd.- zach. Maj 2015 r.

Fot. 2. **Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.**
 Fragment cmentarza z pomnikiem centralnym. Maj 2015 r.

Fot. 6. Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.
Fragment cmentarza od str. płd.- zach. Maj 2015 r.

Fot. 7. **Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.**
 Nagrobna stela bez tabliczki. Maj 2015 r.

Fot. 8. **Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.**
 Nagrobna stela z tabliczką. Maj 2015 r.

Fot. 9. **Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.**
 Krzyż centralny z betonu. Maj 2015 r.

Fot. 10. **Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.**
 Żeliwny krzyż nagrobny. Maj 2015 r.

Fot. 11. Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.
Nagrobek Czecha Jozefa Prochazka. Maj 2015 r.

Fot. 12. Cmentarz z I wojny światowej Nr 67 w Ropicy Górnej.
Fragment drewnianego ogrodzenia. Maj 2015 r.